

20200112 Kerkdienst Vredebergkerk ds. Petra Doorn

Inleiding

Het Bijbelboek Rechters speelt zich af in de periode tussen de dood van Jozua en het koningschap van Saul. Het is dus de beginperiode van de Israëlieten in het land Kanaän. Het boek rechters of richteren is genoemd naar de functie van de personen die in deze periode leiding geven aan Israël: de rechters.

Ze besturen het volk in tijden van vrede, bemiddelen bij onderlinge conflicten en treden op als militaire leiders in tijden van oorlog.

De grote lijn in het boek laat zien dat er een patroon zit in de geschiedenis.

Steeds is er weer een periode dat het volk ontrouw is. Dan staat er: De Israëlieten begonnen weer dingen te doen die de Heer slecht vond. Dit wordt zichtbaar in het vereren van afgoden. Het gevolg hiervan is dat de Israëlieten hun vrijheid verliezen en overheerst worden door andere volken. Daarna roepen zij God om hulp en stelt God een nieuwe bevrijder aan. Die bevrijder verslaat de vijand en zorgt dat het land weer rust heeft. Meestal duurt het niet lang voordat het volk opnieuw afgoden gaat vereren, en begint alles weer van voren af aan.

De eerste drie rechters zijn Otniël, Ehud en Samgar. Zij zorgen alle drie voor tijdelijke rust in het land en elk van hen heeft een of meer bijzondere eigenschappen, waardoor het verrassend is dat juist zij leider zijn geworden:

Otniël laat zijn vrouw onderhandelen over de bruidsschat.

Ehud is linkshandig en Samgar heeft een buitenlandse naam en is waarschijnlijk een vreemdeling die leiding geeft aan het volk.

Na deze drie rechters wordt Debora rechter. Ook dat is bijzonder. Zij is de enige vrouwelijke rechter in de Bijbel.

Over haar lezen we vandaag passages uit hoofdstuk 4 en 5.

⁴Na de dood van Ehud deden de Israëlieten weer wat slecht is in de ogen van de HEER.

²Daarom leverde de HEER hen uit aan koning Jabin van Kanaän, die regeerde in Hasor. Diens legeraanvoerder heette Sisera; hij had zijn legerkamp in Charoset-Haggojim. ³Jabin beschikte over negenhonderd ijzeren strijdwagens en heerste met harde hand over Israël, wel twintig jaar lang. Daarom riepen de Israëlieten de HEER te hulp.

⁴In die tijd was een zekere Debora rechter over Israël. Deze Debora, de vrouw van Lappidot, was profetes. ⁵Ze hield zitting onder de Deborapalm tussen Rama en Betel, in het bergland van Efraïm, en daar kwamen de Israëlieten haar hun rechtsgeschillen voorleggen. ⁶Debora liet Barak, de zoon van Abinoam, afkomstig uit Kedes in Naftali, bij zich komen en zei tegen hem: 'De HEER, de God van Israël, gebiedt u: "Trek met tienduizend man uit de stammen Naftali en Zebulon op naar de Tabor. ⁷Dan zal ik Jabins legeraanvoerder Sisera met al zijn strijdwagens en soldaten laten optrekken tot in het dal van de Kison en hem aan je uitleveren.'" ⁸'Als u meegaat, zal ik gaan,' antwoordde Barak, 'maar als u niet meegaat, ga ik niet.' ⁹'Goed,' zei Debora, 'ik zal met u meegaan. Maar let wel, u zult geen eer behalen aan deze veldtocht, want de HEER zal Sisera uitleveren aan een vrouw.' Zo besloot Debora met Barak mee te gaan op zijn veldtocht naar Kedes. ¹⁰Barak riep de mannen van Zebulon en Naftali onder de wapenen en trok aan het hoofd van tienduizend man naar Kedes op. Debora ging met hem mee.

¹²Sisera kreeg bericht dat Barak de Tabor was opgegaan. ¹³Daarom riep hij zijn soldaten onder de wapenen en trok met al zijn negenhonderd ijzeren strijdwagens en zijn hele leger

vanuit Charoset-Haggojim op naar het dal van de Kison. ¹⁴Debora spoorde Barak aan: 'Vooruit! Vandaag levert de HEER Sisera aan u uit. Hij zal voor u uit gaan.' Toen kwam Barak de Tabor af met tienduizend man achter zich aan. ¹⁵Op het moment dat de manschappen van Sisera Barak zagen verschijnen, zaaide de HEER paniek onder hen en ontstond er grote verwarring. Sisera sprong van zijn wagen en maakte zich uit de voeten. ¹⁶Barak achtervolgde de strijdswagens en de soldaten tot in Charoset-Haggojim. Alle soldaten van Sisera sneuvelden; niet een bleef er in leven.

Lied: 1010: 1 en 3 (Geef Vrede, Heer, geef vrede)

⁵Die dag zongen Debora en Barak, de zoon van Abinoam, dit lied:

²Loof de HEER, omdat Israël zijn haren dreigend loswierp,
loof de HEER, omdat Israël zich meldde voor de strijd.

³Koningen en vorsten, luister en hoor toe hoe ik de HEER bezing,
een lied zing voor de HEER, de God van Israël.

⁷Aanvoerders ontbraken, het land kende geen leiding
totdat jij, Debora, kwam en Israël tot leidsvrouw werd.

⁸Verkoos men andere goden, dan stond de vijand voor de poorten;
ons leger telde veertigduizend man, maar van schild of speer geen spoor.

¹²Ga voorop, Debora, vuur ons aan en zing een lied!

Barak, val aan! Grijp de vijand, jij zoon van Abinoam!

³¹HEER, laat zo al uw vijanden ten onder gaan,
en maak wie u liefhebben onstuitbaar als de opgaande zon.'
Veertig jaar had het land rust.

Lied: 851: 1, 2, 3, 4, 5 en 6 (Gij hemelhoog verheven)

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

De verhalen en het lied uit Richteren spreken krachtige taal over vijanden die verslagen worden en God die partijdig is. Voor Israël breekt er na alle strijd een periode van rust aan, de vijanden zijn ten onder gegaan. Eind goed al goed.

Of is dat te makkelijk?

Ik geloof dat wij het Bijbelverhaal eigenlijk niet meer op deze manier kunnen lezen.

Mij lukt het in ieder geval niet.

Ik vind het lijken op een griezelige verbinding van nationalisme en geloof, iets waar we vandaag de dag meer van horen dan ons lief is.

En toch denk ik dat het wel goed is dat we deze tekst in de bijbel laten staan en ook lezen.

Als we alles weglaten wat ons niet aanstaat, dan is de Bijbel niet meer het boek dat een Tegenover is.

Dan lezen we alleen datgene wat ons in onze eigen mening bevestigt en komen we terecht in een soort bubbel.

Dat is wat je ziet gebeuren op internet.

Mensen krijgen berichten voorgeschoteld op basis van hun eigen surfgedrag en op basis van hun waarderingen van eerdere berichten. Dat is niet alleen op facebook, maar op heel veel

sociale media en zoekmachines en eigenlijk ook steeds meer in de traditionele media die steeds commerciëler worden.

Wij denken en dat we goed geïnformeerd worden over alles wat er gebeurt, maar worden we eigenlijk niet heel sterk gestuurd in onze beeld- en meningsvorming?

En als we gestuurd worden, door wie of wat dan eigenlijk?

Ik heb geen antwoord op deze vragen, maar weet wel dat het juist daarom goed is om bij elkaar te komen

en om met onze eigen oren te luisteren

naar dat onveranderlijke boek dat al 2000 jaar met ons mee gaat.

En om vervolgens ook daarover met elkaar in gesprek te gaan, want er staat nogal wat.

In meerdere opzichten lezen we vandaag een tekst die bijzonder is.

Het lied van Deborah wordt namelijk wel aangewezen als de oudste tekst in de bijbel.

Dat wij niet meteen kunnen vatten wat die tekst ons vandaag te vertellen heeft is dus niet zo heel vreemd. Deze tekst is waarschijnlijk al meer dan 3000 jaar oud.

Rondom dit oude lied en andere oude tekstfragmenten is in de 6^e eeuw voor Christus het boek Richteren geschreven.

Het lied (hoofdstuk 5) is dus een stuk ouder dan het verhaal dat we ervoor, in hoofdstuk 4 lezen.

Het lied en het verhaal vertellen hetzelfde gebeurtenis, maar ze doen dat op een andere toon.

Het lied van Deborah is een loflied. De bevrijding van het volk Israël wordt bejubeld, evenals de ondergang van de vijand.

De vijand wordt met al zijn wapens, met zijn wagens en paarden in het water gestort, zoals eens de legers van Farao.

Loof de Heer, zingt Deborah, want Gods vijanden vergaan.

Zo werd er ook gezongen aan het einde van de tweede wereldoorlog. Wanneer je echt hebt geleden onder de overheersing van een vreemde macht, dan ben je dankbaar als die vreemde macht ten val wordt gebracht. Dan kun je wel jubelen van blijdschap.

En toch...

Op 3 januari werd de Iraanse generaal Soleimani gedood door een Amerikaanse drone.

Elke Iraniër kende zijn naam en hij genoot ongekende populariteit in buurland Irak.

Maar hij was ook zeer gevreesd onder zijn tegenstanders.

Dat maakte dat er de dag na zijn dood niet alleen gerouwd werd door honderdduizenden aanhangers,

maar dat er ook op verschillende plaatsen in het Midden Oosten, maar ook in Nederland, werd gejubeld.

Mensen kwamen bijeen om de val van deze verschrikkelijke man te vieren.

Ze waren opgelucht en dankten God op een manier die mij deed denken aan het loflied van Deborah. En ik had er moeite mee.

En ik herkende me in de woorden die schrijfster Desanne van Brederode daarover schreef. Ik citeer haar:

Juichen over een dode: doe me de schelle klank niet aan.

Ik ken weinig dat meer beangstigt dan blijdschap over een moord.

Hoe talrijk, hoe gruwelijk, hoe nietsontziend iemands misdaden ook waren,
hoe donker en schijnbaar onvergankelijk de vrees, de rouw, de verontwaardiging bij
duizenden nabestaanden:

gejuich kan niet het antwoord zijn.

Wie juicht zal moeten erkennen dat hij wraakzucht
niet enkel begrijpt, van binnenuit, maar een geldige emotie vindt,
waarnaar gehandeld mag worden, zonder mededogen,
on-ernstig, opgetogen, energiek.

Leve het vloeien van dit verdoemde bloed!

En Desanne stelt de vraag:

Hoe horen de engelen deze uitzinnige, ondermaanse vreugde aan?

Geloven ze, met de juichenden, dat nu de vrede een kans krijgt?

Wie ontfermt zich over de warmte die ook deze mens
toch ooit heeft aangedaan, over de jongen die hij was.

Juichen is doen alsof je God bent.

O misschien nog wel erger: is doen alsof je God kent.

Is doen alsof je zeker weet dat God bestaat en weet dat hij jouw vijanden haat.

Zo'n dood mag nodig lijken,

maar niemand in Von Stauffenberg's gezelschap

keek smachtend uit naar het uur van de aanslag op Hitler,

en zou die zijn geslaagd:

geen lid van het complot zou juichen,

of juichend trots zijn op zo'n heldendaad.

Maar Deborah doet het wel.

Juichen en God loven, omdat niet één van de soldaten van Sisera het overleeft.

Het is alsof ze daarmee iets van hun menselijke waardigheid ontkent

en of ze daarmee een fout begaat.

Maar dan neemt het lied een wending.

We hebben dat hier in de dienst niet allemaal kunnen lezen,

maar nadat de overwinning is bezongen zoomt het verhaal in op de laatst overgebleven
vijand: de generaal.

Zeer gedetailleerd wordt verteld hoe hij aan zijn einde komt.

U kent het denk ik wel: het verhaal over Jaël.

Maar na zijn dood klinkt niet weer de lofzang op God, maar vertelt het lied over de moeder
van de generaal die op de uitkijk staat en wacht op haar zoon.

Ze vertrouwt het niet want het duurt langer dan anders.

Waar blijft zijn wagen toch?

Dan geeft een wijze dienaar haar het antwoord dat ze zelf ook had bedacht:

Ze zijn vast hun schatten nog aan het verdelen:

één of twee meisjes voor elke soldaat,

en prachtige kleding voor Sisera en zijn vriendinnen.'

De vijand, die door het zien van zijn moeder, ook een mens als wij blijkt te zijn, komt nu pas
echt in beeld:

Hij is een gewelddadige man die zijn overwinningen bevestigd door de vrouwen van onderworpen volken te verkrachten. Zelfs zijn moeder weet dat.
En dan krijgt het lied van Deborah toch nog een diepere klank.
De euforie betreft niet de dood van welke mens dan ook,
maar het einde van zijn terreurdaden en verkrachtingen.
Daarom wordt God geprezen in het lied:
Hij is de beschermer van het volk en in het bijzonder van vrouwen.

Het is wel heel bijzonder dat het juist in dit oudste stukje van de Bijbel over vrouwen gaat. Dat zij niet alleen de hoofdrol hebben, maar dat hun bevrijding ook nog eens centraal staat. De cultuur waarin de bijbel is ontstaan en waarin de verhalen zijn opgeschreven gaf weinig ruimte aan vrouwen.

Maar vanaf haar vroegste begin leefde Israël met een verhaal waarin de bevrijding van vrouwen centraal stond.

En wanneer in het grotere geheel van het boek Rechters steeds weer de vraag klinkt wat Israël nou anders maakt dan de omringende volkeren, dan is het antwoord dat uit dit lied van Deborah klinkt: Israël leefde met een God die een einde had gemaakt aan de verkrachtingen.

Daarin is dat kleine volkje Israël toch heel anders dan de omringende volkeren, waarin godsdienst draaide om vruchtbaarheid.

In Israël hebben de vrouwen een andere positie.

Juist de onvruchtbare vrouwen zijn een rode draad in haar geschiedenis.

In het boek Richteren zien we de zoektocht en de worstelingen van Israël.

Steeds weer verliest het volk vertrouwen in de eigen identiteit en in de God van hun voorvaderen.

Dan geeft het zich over aan de cultuur van de omringende volkeren, met alles wat daarbij hoort aan cultus en tradities.

Steeds weer vergeten ze hun trouw aan God en zijn verbond en merken ze dat ze daarmee hun vrijheid verliezen.

Het is alsof ze nog moeten leren vertrouwen dat de leefregels die ze kregen, onderweg naar het beloofde land,

dat die regels hen echt zullen helpen om vrije mensen te zijn.

Maar zijn wij daarin zo heel anders?

Durven wij af te wijken van wat normaal is in onze tijd?

Durven wij anders te zijn dan onze collega's, burens en vrienden.

Durven wij ons geloof te dragen als iets wat ons kenmerkt?

Durven wij te vertrouwen dat ons geloof ons leven een goede richting kan geven?

Mag ons geloof in God ook onze identiteit kleuren?

Of zijn wij soms ook bang om af te wijken?

Zijn we naast gelovig toch vooral ook een kind van onze tijd?

Ik denk dat dat belangrijke vragen zijn om bij stil te staan

en om te beseffen dat we niet de eersten zijn die worstelen met deze vragen.

Maar,

als ik dan naar het nieuws kijk

en als ik luister naar hoe mensen deze tijd beleven

dan denk ik dat er eigenlijk genoeg reden is om niet zomaar de tijdgeest te volgen,
om wel anders te durven zijn
en om het toch te wagen met de God van Israël, op hoop van zegen..

Ter bemoediging, om die keuze te maken, lees ik graag het gedicht van Marinus van den Berg, dat ook op de zondagsbrief staat:

Wees een andere stem

Wees een andere stem in de wereld
wees een stem die luisteren kan
wees een stem van aandacht

wees een tegenstem in de wereld
wees een stem die niet schreeuwt
wees een stem die de ander niet wegzet

wees een nieuwe stem in de wereld
wees een stem die fluistert
wees een stem die bemoedigt

wees een andere stem in de wereld
wees een bezielde stem
wees een stem die wijs is

wees een tegenstem in de wereld
wees een stem voor wie de wijs kwijt zijn
wees een stem voor wie de weg niet vinden

wees een nieuwe stem in de wereld
wees een stem van vertrouwen
wees een stem die samenbrengt. Amen